

UNIVERSITATEA DE ARTE
„GEORGE ENESCU” IAȘI
FACULTATEA DE COMPOZIȚIE, MUZICOLOGIE,
PEDAGOGIE MUZICALĂ ȘI TEATRU
- DEPARTAMENTUL TEATRU -

ARTA ACTORULUI

SPECIFIC, INTERFERENȚE ȘI PERSPECTIVE

- rezumatul tezei de doctorat -

PROFILUL: TEATROLOGIE

SUBDOMENIILE: Pedagogie teatrală

Psihosociologie teatrală

Conducător științific:

prof. univ. dr. Constantin PAIU

Doctorand:

lect. univ. Petru IONESCU-CAIBULEA

- 2009 -

CUPRINSUL TEZEI

	PAGINA
Capitolul 1 – <i>Argument</i>	3
Capitolul 2 – <i>Despre contextul socio-economic modern.</i>	8
Capitolul 3 – „Drumul” spre intrarea actorilor	14
3A – De la dorință la cariera artistică.....	15
Etapa 0 – „Evenimente”	16
Etapa 1 – Simțirea și definirea dorinței.	23
Etapa 2 – Alegerea drumului.....	26
Etapa 3 – „Învățarea ABC-ului”.....	28
Etapa 4 – Alegerea carierei.....	65
Etapa 5 – Consolidarea carierei.....	67
Etapa 6 – Monitorizarea permanentă a dezvoltării și exprimării artistice.....	70
Etapa 7 – „1001 de povești”.....	71
3B – De la <i>a juca la a crea teatru</i>.....	75
Lectura textului.....	82
Analiza textului și stabilirea contextului.....	82
Înțelegerea și însușirea personajului.....	83
Crearea personajului și a relațiilor în spectacol.....	87
„Coacerea” relațiilor de-a lungul spectacolelor.....	89

Reflecții.....	92
Anexa 1 – Fișa personajului.....	94
Anexa 2 – „Mic îndrumar de exprimare artistică”.....	96
Capitolul 4 – Interferențe.....	98
Pentru nivelul 0.....	103
Pentru nivelul 1.....	104
Pentru nivelul 2.....	105
Pentru nivelul 3.....	105
Domenii și interferențe.....	121
Pregătirea mesajelor și a purtătorilor de mesaj (emițătorilor).....	125
Realizarea contextelor adecvate de comunicare.....	128
Comunicarea și feedback-ul.....	132
Analiza post factum și modificările necesare următoarei acțiuni.....	136
Instituțiile de informare și de distracție (entertainment) în masă.....	138
Relațiile publice.....	140
Expuneri publice, Training-uri, Conferințe, Workshop-uri.....	142
Management.....	142
Publicitate și reclama comercială....	143
Alte domenii artistice.....	144

Psihologie. Psihiatrie.....	145
Pedagogie. Psihopedagogie.....	146
Capitolul 5 – Perspective.....	149
a.a.j.c.....	151
a.a.s.c.....	152
S.W.O.T. – a.a.j.c.....	153
S.W.O.T. – a.a.s.c.....	156
a.a.p.a.....	167
a.a.a.p.....	167
S.W.O.T. – a.a.p.a.....	168
S.W.O.T. – a.a.a.p.....	170
S.W.O.T. – a.a.....	174
... Și despre alte perspective.....	180
Despre PUNEREA ÎN SCENĂ.....	180
Despre PUBLIC/SPECTATOR și DEZNODĂMÂNT.....	183
Despre DICȚIE, CATHARSIS, COD și REPETIȚII.....	187
Despre interacțiunea rolurilor cadrului didactic cu cele ale elevului și studentului, în contextul accentuării specificului particular al învățământului universitar și pe alocuri liceale.....	193
Capitolul 6 - Încheiere.....	198
BIBLIOGRAFIE.....	201

Rezumatul tezei de doctorat

Capitolul 1

Tema aleasă spre cercetare în domeniul teatrologiei (pedagogiei și psihosociologiei teatrale) se referă la specificul actual al artei actorului, componentă a artei spectacolului și disciplină de studiu în cadrul programului de profesionalizare artistică a viitorului actor, precum și la încrucișarea acesteia cu diferite alte domenii de activitate/manifestare socială.

De aproximativ doisprezece ani, în diferite contexte de instruire, consiliere, precum și la catedra de arta actorului, analizăm, folosim și dezvoltăm elemente aparținând acestui domeniu artistic. Am aplicat diferite metode și tehnici de instruire individuale și de grup, am evaluat apoi efectele și rezultatele obținute. Totodată, am implementat elemente aparținând acestui domeniu artistic și de instruire artistică în diverse alte domenii bazate pe comunicare și pe momente de reprezentare (reprezentății). Iată câteva domenii în care am reușit astfel de interferări de elemente comune: mass-media audio-video, relații publice, management, marketing, pedagogie. Scopul acestor demersuri a fost și este în continuare înțelegerea cât mai adecvată a specificului pedagogic/artistic al artei

actoricești, dezvoltarea tehnicilor și instrumentelor de pregătire a studentului-actor și de „reciclare” a actorului, precum și acoperirea unor zone „oarbe” din domeniile mai sus menționate, zone unde capacitatea domeniului respectiv, a reprezentanților acestora, de a analiza, înțelege și folosi comunicarea la un nivel de percepție și de feedback eficient întâmpină mari probleme ori nici nu este conștientizată ca fiind deficitară.

Considerând că orice proces de comunicare, fie unul în cea mai simplă componentă și formă de manifestare, fie unul complex, se constituie, dincolo de ideea transmiterii unui sau unor mesaje, ca un moment de influențare între părțile participante; luând în calcul și faptul că actorul–artist, într-un anumit moment (foarte clar precizat), trebuie să acționeze în așa fel încât să influențeze spectatorul prin transmiterea unui mesaj interpretat/creat, putem să spunem că în cadrul oricărui proces de comunicare–influențare trebuie ca „partiturile” să fie concepute, înțelese, asumate, recreate și jucate înțelept pentru obținerea rezultatelor așteptate, de cele mai multe ori chiar de toate părțile implicate. Nu este îndeajuns doar să cunoști și să stăpânești gândul, mesajul pe care vrei să îl „livrezi” receptorului, auditoriului, ci trebuie să cunoști, să stăpânești și să folosești în mod profesionist instrumentele adecvate, începând cu momentele premergătoare transmiterii mesajului, și anume în procesul gândirii și

plămădirii acestuia, continuând cu momentul transmiterii mesajului și receptării feedback-ului, cât și în instruirea de zi cu zi, pentru a atinge obiectivele unei comunicări reale, eficiente și pe zi ce trece tot mai eficientă (în sensul atingerii obiectivelor prestabilite consumând minimum de resurse).

În cadrul acestei cercetări vom privi arta actorului și o vom folosi din două perspective :

- arta actorului – ca un cumul de însușiri, abilități, cunoștințe, experiențe trebuincioase actorului în creația teatrală, și
- arta actorului – ca disciplină de învățământ în cadrul unui program de profesionalizare/dezvoltare a personalității creatoare.

Elementele noi pe care dorim să le aducem prin acest demers:

- analiza specificului actual și de perspectivă a artei actorului, ținând cont de contextul economic și social în care aceasta se manifestă;
- abordarea artei actorului ca o disciplină complexă, creatoare de context și furnizoare de suport pentru transmiterea

informației, necesare altor domenii în care *actanții* folosesc sau se regăsesc într-un spațiu/context de comunicare–influențare;

- detalierea unor elemente concrete aparținând artei actorului și o deconspirare parțială a rolului pe care l-ar putea juca în alte domenii/discipline/situații din cadrul contextului socio–economic modern;

- accentuarea necesității înțelegerii, asumării și folosirii profesioniste a elementelor desprinse din arta actorului și, uneori, din arta spectacolului de teatru, în unele procese/momente/manifestări sociale în lumea modernă;

- furnizarea nu numai de *imagini ale instrumentelor gata șlefuite* ci și explicarea modalităților de dezvoltare ale instrumentelor necesare unei manifestări/comunicări eficiente;

- o analiză pe bază de plusuri, minusuri, oportunități și amenințări (S.W.O.T.) ale artei actorului în contextul actual;

- reprezentarea („destăinuirea publică”) modernă de nivel superior, înțeleasă și

folosită responsabil, creator, în *munca societății cu sine însăși*.

În capitolul 2 facem referire la contextul social și economic modern.

Contextul social reprezintă mediul în care activitățile umane se definesc, se realizează și își transformă caracteristicile. Nu vrem să facem o analiză sociologică prea detaliată, dar credem că cei care se ocupă de „amănuntele” unui domeniu, care poate fi și cel artistic, trebuie să fie foarte bine ancorați în realitatea socială, și nu numai la nivel de simplă deținere a unor informații, ci la un nivel de analiză și decizii, pe baza informațiilor complexe deținute, pentru a putea aduce în permanență îmbunătățiri, uneori chiar înainte ca acestea să fie necesare în mod vital. Orice domeniu de activitate a omului este necesar și poate supraviețui dacă provoacă un anumit grad de „dependență” în consumator; dacă ține pasul cu transformările „dependenței” sau, în cel mai bun caz, generează anumite transformări necesare în „dependența” grupului de oameni pe care îl vizează ca „țintă”.

Urmează o trecere în revistă a componentelor care generează contextul general modern (sociologice, tehnologice și economice, politice și ecologice).

Capitolul 3 ne conduce pe „Drumul” către intrarea actorilor. Acest drum se împarte astfel:

- De la dorință la cariera artistică
- și
- De la *a juca* la *a crea* teatru.

În prima parte ne ocupăm de etapele deosebit de importante în drumul de la nașterea ideii de a deveni un *shujitor al artelor*, de la dorința de a crea un personaj, de a juca un rol și până la înfăptuirea lor într-un context profesionist. Aceste etape, în opinia noastră, sunt următoarele:

Etapa 0 – „*Evenimente*”

Etapa 1 – *Simțirea și deținerea dorinței*

Etapa 2 – *Alegerea drumului*

Etapa 3 – *Învățarea „ABC - ului”*

Etapa 4 – *Alegerea carierei*

Etapa 5 – *Consolidarea carierei*

Etapa 6 – *Monitorizarea permanentă a dezvoltării și exprimării personalității artistice*

Etapa 7 – „*1001 de povești*”

Urmează o detaliere a fiecărei etape.

Printre multele afirmații interesante se distinge una referitoare la carieră. O viață profesională, pentru a nu se transforma într-o corvoadă, credem că trebuie fie un **VIS**:

V – voită;

I – incitantă;

S – satisfăcătoare.

... dacă **VIS**-ului îi lipsește un singur element, o singură componentă, activitatea profesională va tinde să devină o povară, o corvoadă; această stare de lucruri neducând la creație, ci la o încrâncenare sau, din contra, la o moleșire bolnăvicioasă, extreme deosebit de periculoase, care nu au nicio legătură cu dezvoltarea artistică pe care o caută „truditorul” în ceea ce creează.

În partea a doua a drumului, facem o trecere prin etapele pe care un artist le parcurge de la text la *crearea de teatru*. Parcursul actorului de la textul dramatic la spectacolul de teatru, la acel *a juca teatru* atât de răspândit și de foarte multe ori greșit înțeles și folosit, este deosebit de sinuos și de solicitant. Arta actorului are ca fundament *personalitatea creatoare* în stare să analizeze și să sintetizeze artistic viața cu manifestările ei mai mult sau mai puțin previzibile și explicabile și să le

transpună/transfigureze profesionist, folosind *conștient* toate instrumentele sale, într-un moment de maximă vibrație senzorială – spectacolul de teatru.

Aceste etape sunt:

- Lectura textului;
- Analiza textului și stabilirea contextului;
- Înțelegerea și însușirea personajului;
- Crearea personajului și a relațiilor în spectacol;
- „Coacerea” relațiilor de-a lungul spectacolelor.

Capitolul 4 – Interferențe

Activitatea societății umane a creat cerințe în satisfacerea cărora individul trebuie să se bazeze pe multe întrepătrunderi ale unor discipline și pe multe „înrudiri”. Iată câteva dintre aceste cerințe:

- Pentru crearea unui produs, indiferent de natura acestuia, sunt accesate, folosite informații și competențe din multe și varii domenii, cu scopul declarat de a răspunde cât mai bine exigențelor consumatorilor, dar și dezvoltării producătorilor;

- Pentru ocuparea unor posturi, chiar la un nivel mediu pe o scară ierarhică, și pentru desfășurarea activității cu maximum de randament, sunt necesare cunoștințe, informații și abilități extrem de diverse;

- Din această nevoie de acumulare a cât mai multe și variate cunoștințe, s-au creat centre de studii postuniversitare, programe de masterat în domenii noi sau înrudite cu cele deja existente;

Aceste exemple pot aduce în discuție o idee conform căreia secolul XXI ar putea fi un secol al dezintegrării multor granițe interdisciplinare. Deținerea cunoștințelor din mai multe domenii, dezvoltarea de cât mai multe abilități și capacitatea de a face conexiuni între acestea ar putea constitui atuuiri pentru orice individ care încearcă să-și construiască o carieră, ținând cont de cerințele în continuă transformare ale societății noastre.

Cele arătate în capitolele anterioare au adus aspecte legate de munca viitorului actor și a actorului asupra sa și asupra rolului, precum și unele comentarii cu privire la unele elemente specifice domeniului artistic teatral. În continuare, ne vom referi la unele aspecte aparținând artei actoricești, parte a artei spectacolului și parte a instruirii în programul de profesionalizare a

actorului, care pot fi „întrebuițate” și în alte domenii de activitate bazate pe creație, creativitate, improvizație, joc etc., și care au mesaje de transmis și diferite momente „de arătat” în scopul impresionării, pentru diferite perioade de timp, a unui public.

Având în vedere faptul că aceste componente ale artei actorului vor fi analizate din perspectiva „funcționalității” lor în contextul social modern, și înainte de a stabili domeniile în care aceste elemente ar putea avea un impact deosebit (sau chiar au deja, dar fără să fie conștientizat și valorizat la întreaga capacitate), vom arăta că aceste componente se pot manifesta pe patru niveluri ale comunicării, ale interrelaționării:

Nivelul 0: pregătirea pentru a fi un emițător și un receptor de mesaj, „funcțional”¹;

Nivelul 1: proiectarea/pregătirea a ceea ce va fi comunicat;

Nivelul 2: transmiterea a ceea ce se vrea a fi comunicat;

Nivelul 3: „jocul” feedback-ului.

¹ Funcțional = își atinge scopul pentru care a fost creat.

În continuare facem referire la câteva dintre disciplinele/domeniile în care se regăsește sau ar putea să fie folosită arta actorului prin componentele acesteia:

- Instituțiile de informare (și distracție/distragere) în masă;
- Relații publice;
- Expuneri publice, Training-uri, Conferințe, Workshop-uri;
- Management;
- Publicitate și reclama comercială;
- Alte domenii artistice;
- Psihologie, Psihiatrie;
- Pedagogie, Psihopedagogie.

în următoarele direcții comune:

- a) pregătirea mesajelor și a purtătorilor de mesaj;
- b) realizarea contextelor adecvate de comunicare;
- c) comunicarea și feedback-ul (generarea, receptarea, analiza și retroacțiunea);

d) analiza post factum și update-ul necesar următoarei acțiuni.

Capitolul 5, aduce referiri la aspecte legate de arta actorului pe care le considerăm ca fiind posibil realizabile în viitorul foarte apropiat, unele dintre aceste aspecte manifestându-și deja prezența într-o societate aflată într-un rapid proces de transformare.

Comentăm și analizăm prin metoda S.W.O.T (strengths, weaknesses, opportunities, threats) două curente din cadrul programului de profesionalizare (a.a.j.c. – arta actorului, joc și creație; a.a.s.c. – arta actorului studiu și creație), două abordări ale artei actorului în instituția teatrală (a.a.p.a. – arta actorului, personajul către actor; a.a.a.p. – arta actorului, actorul către personaj) și arta actorului „la general”.

În finalul capitolului ne ocupăm și de alte câteva „perspective” interesante de analizat în relație cu dezvoltarea fenomenului teatral în contextul general modern (ex: Despre punerea în scenă; despre public/spectator și deznodământ; Despre interacțiunea rolurilor cadrului didactic cu cele ale elevului și studentului, în contextul accentuării specificului particular al învățământului universitar și pe alocuri liceal etc.).

În capitolul 6 – La finele unei munci importante, menționăm câteva caracteristici ale muncii noastre și ale domeniului supus cercetării din care a rezultat prezenta lucrare, împletind gândurile și comentariile noastre cu ale unor cunoscuți oameni de teatru.

BIBLIOGRAFIE

- **Abric, Jean-Claude.** *Psihologia comunicării. Teorii și metode*, trad. Luminița și Florin Botoșineanu, Iași, Editura Polirom, 2002.
- **Amabile, Teresa. M.** *Creativitatea ca mod de viață*, trad. Anca Tureanu, București, Societatea Știință & Tehnică S.A. 1997.
- **Anestin, Ion.** *Scieri despre teatru*, București, Editura Minerva, 1989.
- **Aristotel.** *Retorica*, trad. Maria-Cristina Andrieș, București, Editura Iri, 2004.
- **Barna, Ion.** *Lumea filmului*, vol. I-II, București, Editura Minerva, 1971.
- **Barrault, Jean-Louis.** *Sunt om de teatru*, trad. Modest Morariu, București, Editura Meridiane, 1965.
- **Bălănescu, Sorina.** *Simple propoziții. Încercări de poetică*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1994.
- **Bălănescu, Sorina.** *O viață în sute de roluri. Margareta Baciu*, București, Revista „Teatrul azi” (Fundatia „Camil Petrescu”), 2002.
- **Bârlogeanu, Lavinia.** *Psihopedagogia artei, Educația estetică*, Iași, Editura Polirom, 2001.

- **Berlogea, Ileana.** *Teatrul și societatea contemporană*, București, Editura Meridiane, 1985.
- **Berne, Eric.** *Jocuri pentru adulți*, trad. Ana-Maria Murariu, Mihaela Mazilu, București, Editura Amaltea, 2002.
- **Birkenbihl, Vera F.** *Semnalele corpului*, trad. Roxana Procopiescu, București, Editura Gemma Pres, 1999.
- **Blanchard, Ken., Carlos, John P., Randolph, Alan.** *Strategii de responsabilizare*, trad. Roxana Niță, București, Editura Curtea Veche Publishing, 2004.
- **Bourdieu, Pierre.** *Despre televiziune*, trad. și prezentare Bogdan Ghiu, București, Editura Meridiane, 1998.
- **Bourdieu, Pierre.** *Rațiuni practice – o teorie a acțiunii*, trad. Cristina și Costin Popescu, București, Editura Meridiane, 1999.
- **Bratu, Lucian.** *Drumul spre artă al cineamatorului*, București, Editura Meridiane, 1990.
- **Brânduș, Vladimir.** *Artă și critică în perspectivă comunicatională*, București, Editura Eminescu, 1979.

- **Bruyère, Jean de La.** *Caracterele sau moravurile acestui veac*, trad. Aurel Tita, București, Editura pentru Literatură, 1968.
- **Bucheru, Ion.** *Fenomenul Televiziune*, București, Editura Fundației „România de mâine”, 1997.
- **Buzoianu, Cătălina.** *Novele teatrale*, București, Editura Meridiane, 1987.
- **Canetti, Elias.** *Masele și puterea*, trad. Amelia Pavel, București, Editura Nemira, 2000.
- **Caune, Jean.** *Cultură și comunicare*, trad. Mădălina Bălășescu, București, Editura Cartea Românească, 2000.
- **Cehov, Michael.** *Gestul psihologic*, text xerocopiat, 1952.
- **Cioran, Emil.** *Pe culmile disperării*, București, Editura Humanitas, 1993.
- **Cojar, Ion.** *O poetică a artei actorului*, București, Editura Paideia, 1999.
- **Coman, Mihai.** (coordonator) *Manual de jurnalism*, vol. I-II, Iași, Editura Polirom, 1997-1999.
- **Coman, Mihai.** *Introducere în sistemul mass-media*, Iași, Editura Polirom, 1999.
- *COMMEDIA dell`ARTE* (antologie, traducere, prefață și note de Olga Mărculescu), București, Editura Univers, 1984.

- **Cosnier, Jacques.** *Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor*, trad. Eliza Galan, Iași, Editura Polirom, 2002.
- **Coste-Cerdan, Nathalie., Le Diberder, Alain.** *Televiziunea*, trad. Ileana Busuioc, București, Editura Humanitas, 1991.
- **Coteanu, Ion. Seche, Luiza. Seche, Mircea.** (conducători) *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- **Cristian, Cornel., Rîpeanu, T. Bujor.** *Dicționar cinematografic*, București, Editura Meridiane, 1974.
- **Cucoș, Constantin.** (coordonator) *Psihopedagogie – pentru examenele de definitivare și grade didactice*, Iași, Editura Polirom, 1998.
- **Cucoș, Constantin.** *Pedagogie*, Iași, Editura Polirom, 1999.
- **Cummings, William K.** *Instituții de învățământ*, traducere și note Claudia Popa, București, Editura Comunicare.ro, 2007.
- **Descartes, René.** *Discurs asupra metodei*, trad. George I. Ghidu, București, Editura Mondero, 2003.

- **Dima, Cella.** *De la vorbire la elocință*, București, Editura Albatros, 1982.
- **Dincă, Margareta.** *Adolescența și conflictul originalității*, București, Editura Paideia, 2002.
- **Drimba, Ovidiu.** *Istoria teatrului universal*, București, Editura Saeculum I.O., 2000.
- **Eco, Umberto.** *Tratat de semiotică generală*, trad. Anca Giurescu și Cezar Radu, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- **Eikmann, Jorg.** *Personalitatea grupelor sanguine*, trad, Roxana Procopiescu, București, Gemma Print, 2004.
- **Exarcu Teodorescu, I.** (coordonator) *Biologie – anatomia și fiziologia omului*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1982.
- **Faifer, Florin.** *Semnele lui Hermes*, Iași, Editura Timpul, 2006.
- **Filimon, Liviu.** *Fizionomie și mimica. Diagnoza pe baza corelațiilor psiho-biologice*, Bacău, Editura Didactică și Științifică, 1992.
- **Filotti, Maria.** *Am ales teatrul*, București, Editura Meridiane, (f.a.).
- **Friedman, Michel.** *Libertăți și răspunderi ale ziariștilor și autorilor*, trad. Alexandru Skultety, București, Editura Humanitas, 1991.

- **Gaudin, Philippe.** (coordonator) *Marile religii*, trad. Sanda Aronescu, București, Editura Orizonturi, Editura Lider, 1995.
- **Gheorghiu, Octavian.** *Istoria teatrului universal*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963.
- **Gherghinescu, Ruxandra.** *Anotimpurile empatiei*, București Editura, Atos, 2001.
- **Ghimpu, Sanda. Țiclea, Alexandru.** *Retorica – texte alese*, București, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., 1993.
- **Gleizal, Jean – Jacques.** *Arta și politicul*, trad. Sanda Oprescu, București, Editura Meridiane, 1999.
- **Goffman, Erving.** *Viața cotidiană ca spectacol*, trad. Simona Drăgan și Laura Albulescu, București, Editura Comunicare.ro, 2003.
- **Grau, François-Marie.** *Istoria costumului*, trad. Andrei Vretos, București, Editura Meridiane, 2002.
- **Grosu Popescu, Eugenia.** *Jurnalism TV. Specificul telegenic*, București, Editura Teora, 1998.
- **Grosu Popescu, Eugenia.** *Jurnalism Radio. Specificul radiofonic*, București, Editura Teora, 1998.

- **Grotowski, Jerzy.** *Spre un teatru sărac*, trad. cu participarea Academiei Experimentale a Teatrelor, Paris, Editura Unitext, (f.a.).
- **Ilie, Gabriel. Guțu, Gabriela. Ilie, Pantelimon.** *Publicitate și reclamă comercială*, București, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 1996.
- **Ionescu, Ion.** *Sociologia școlii*, Iași, Editura Polirom, 1997.
- **Iordache, Michaela-Tonitza. Banu, George.** *Arta teatrului*, București, Editura Nemira, 2004 – Ediția a II-a.
- **Irimia, D. Mihai Eminescu despre cultură și artă**, Iași, Editura Junimea, 1970.
- **István, Ráth-Végh.** *Istoria culturală a prostiei omenești*, trad. Doina Todoran, București, Editura Garamond, (f.a.).
- **Joule, R.V. & Beauvois, J.L.** *Tratat de manipulare*, trad. Nicolae-Florentin Petrișor, București, Editura Antet, 1997.
- **Jues, Jean-Paul.** *Characterologia celor 10 sisteme de bază*, trad. Radu Glovaschi, București, Editura Teora, 2003.
- **Kant, Immanuel.** *Despre frumos și bine*, selecție și note de Ion Ianoși, București, Editura Minerva, 1981.

- **Klein, Stefan.** *Formula fericirii. Minunatele descoperiri ale neuropsihologiei de azi*, trad. Lucia Nicolau, București, Editura Humanitas, 2006.
- **Manolache, Anghel.** (coordonator), ș.a., *Dictionar de pedagogie*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979.
- **Marcus, Stroe.** (coordonator), *Competența didactică – perspectivă psihologică*, București, Editura ALL Educational, 1999.
- **Marian, Radu.** *Publicistica de televiziune*, București, Editura Grand, 1995.
- **Marinescu, Paul.** (coordonator) *Managementul instituțiilor de presă din România*, Iași, Editura Polirom, 1999.
- **Maslow, Abraham H.** *Motivație și personalitate*, trad. Andreea Răsuceanu, București, Editura Trei, 2007.
- **Mașek, Victor Ernest.** *Designul și calitatea vieții*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.
- **Mașek, Victor Ernest.** *Pariul cu teatrul*, Editura Tehnică, București, 1998.
- **Miege, Bernard.** *Gândirea comunicațională*, trad. Maria Ivănescu, București, Editura Cartea Românească, 1998.

- **Mintzberg, Henry.** *Manager, nu MBA*, trad. Dan Criste, București, Editura Meteor Press, 2006.
- **Niță, Renaldo. Rădulescu, Rodica. Mocanu, Roxana.** *Tehnici și metode în învățământul la distanță – Ghidul tutorului*, București, Editura Codecs, 2001.
- **Oprea, Ștefan.** *Chipuri și măști*, Iași, Editura Cronica, 1996.
- **O'Sullivan, Tim. (ș.a.)** *Concepte fundamentale din științele comunicării și studiile culturale*, trad. Monica Mitarcă, Iași, Editura Polirom, 2001.
- **Paiu, Constantin.** *Rebreanu omul de teatru*, Iași, Editura Junimea, 1995.
- **Pandolfi, Vito.** *Istoria teatrului universal*, București, Editura Meridiane, 1971.
- **Parkinson, Mark.** *Ghidul carierei*, traducerea și adaptarea Dana-Ioana Chiriță, București, Editura ALL Beck, 2002.
- **Pânișoară, Ion-Ovidiu.** *Comunicarea eficientă*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Iași, Editura Polirom, 2004.
- **Pedler, Emmanuel.** *Sociologia comunicării*, trad. Bogdan Ghiu, București, Editura Cartea Românească, 2001.

- **Peretti, Andre de., Legrand, Jean-Andre., Boniface, Jean.** *Tehnici de comunicare*, trad. Gabriela Sandu, Iași, Editura Polirom, 2001.
- **Popescu, Marian.** (coordonator.), *Andrei Șerban sau Întoarcerea acasă*, București, Editura Unitext, 2000.
- **Popoviciu, Nicolae.** *Omule cunoaște-te! Curs practic de caracterologie*, Târgoviște, Editura Pandora – M, 2003.
- **Prutianu, Ștefan.** *Manual de comunicare și negociere în afaceri*, Iași, Editura Polirom, 2000.
- **Rawlinson, J.G.** *Gândire creativă și brainstorming*, trad. Adriana Bădescu, București, Editura Codecs, 1998.
- **Roco, Mihaela.** *Creativitate și inteligență emoțională*, Iași, Editura Polirom, 2001.
- **Sacaliș-Calata, Nicolae.** *Pedagogia culturii – de la Homer la Platon – Fundamentele culturii europene*, București, Editura Paideia, 2005.
- **Schopenhauer, Arthur.** *Viața. Amorul. Moartea*, trad. Constantin Pestreanu, București, Editura Librăriei Leon Alcalay/TINC București, 1992.
- **Segal, Jeanne.** *Dezvoltarea inteligenței emoționale*, trad. Radu Meiroșu, București, Editura Teora, 1999.

- **Sfez, Lucien.** *Comunicarea*, trad. Margareta Samoilă, Iași, Institutul European, 2002.
- **Shakespeare, William.** *Opere complete*, vol. V, *Hamlet*, trad. Leon D. Levițchi și Dan Duțescu, București, Editura Univers, 1986.
- **Siebert, Horst.** *Pedagogie constructivistă*, trad. Anca Lazăr, Iași, Institutul European, 2001.
- **Silvestru, Valentin.** *Personajul în teatru*, București, Editura Meridiane, 1966.
- **Sima, Tudora.** *Elemente de personologie*, București, Editura Victor, 2004.
- **Spolin, Viola.** *Improvizații pentru teatru – îndreptar tehnic*, curs fotocopiat existent în biblioteca U.N.A.T.C. București, (f.a.).
- **Stan, Emil.** *Pedagogie postmodernă*, Iași, Institutul European, 2004.
- **Stan, Sandina.** *Arta vorbirii scenice*, București, Editura Didactică și Pedagogică, (f.a.).
- **Stanislavski, C.** *Viața mea în artă*, București, Editura „Cartea Rusă”, 1951.
- **Stanislavski, K. S.** *Munca actorului cu sine însuși*, trad. Lucia Demetrius și Sonia Filip, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955.
- **Șerb, Stancu.** *Relații publice și comunicare*, București, Editura Teora, 1999.

- **Șoitu, Laurențiu., Hăvâreanu, Cornel.** *Agresivitatea în școală*, Iași, Institutul European, 2001.
- **Taine, Hippolyte.** *Idealul în artă*, București, Editura „Universala” Alcalay & Co, (f.a.).
- **Thomas, Michael J.** *Manual de marketing*, trad. Ruxandra Aldea, ș.a., București, Editura Codecs, 1998.
- **Thompson, Rosemary. ș. a.** *BZT 654 – Management competitiv* (curs), vol. VI, trad. Tatiana Chera și Andreea Albu, București, Open Print S.A./CODECS. 1997.
- **Thompson, Rosemary. ș. a.** *BZT 654 - Management competitiv* (curs), vol. XI, trad. Gabriela Scorcelov, București, Open Print S.A./CODECS, 1997.
- **Thoveron, Gabriel.** *Comunicarea politică azi*, trad. Marius Conceatu, București, Editura Antet, 1996.
- **Toffler, Alvin.** *Al treilea val*, trad. Georgeta Bolomey și Dragan Stoianovici, București, Antet XX Press și Lucman, (f.a.).
- **Truică, Ion.** *Teoria scenografiei*, Iași, Editura Junimea, 2003.

- **Ubersfeld, Anne.** *Termeni cheie ai analizei teatrului*, trad. Georgeta Loghin, Iași, Institutul European, 1999.
- **Vasilescu, Petre. ș.a.** *Arta actorului*, București, Editura Didactică și Pedagogică, (f.a.).
- **Volkoff, Vladimir.** *Tratat de dezinformare. De la Calul Troian la Internet*, trad. Mihnea Columbeanu, București, Editura Antet, (f.a.).
- **West, Michael A.** *Lucrul în echipă. Lecții practice*, Iași, Editura Polirom, 2005.